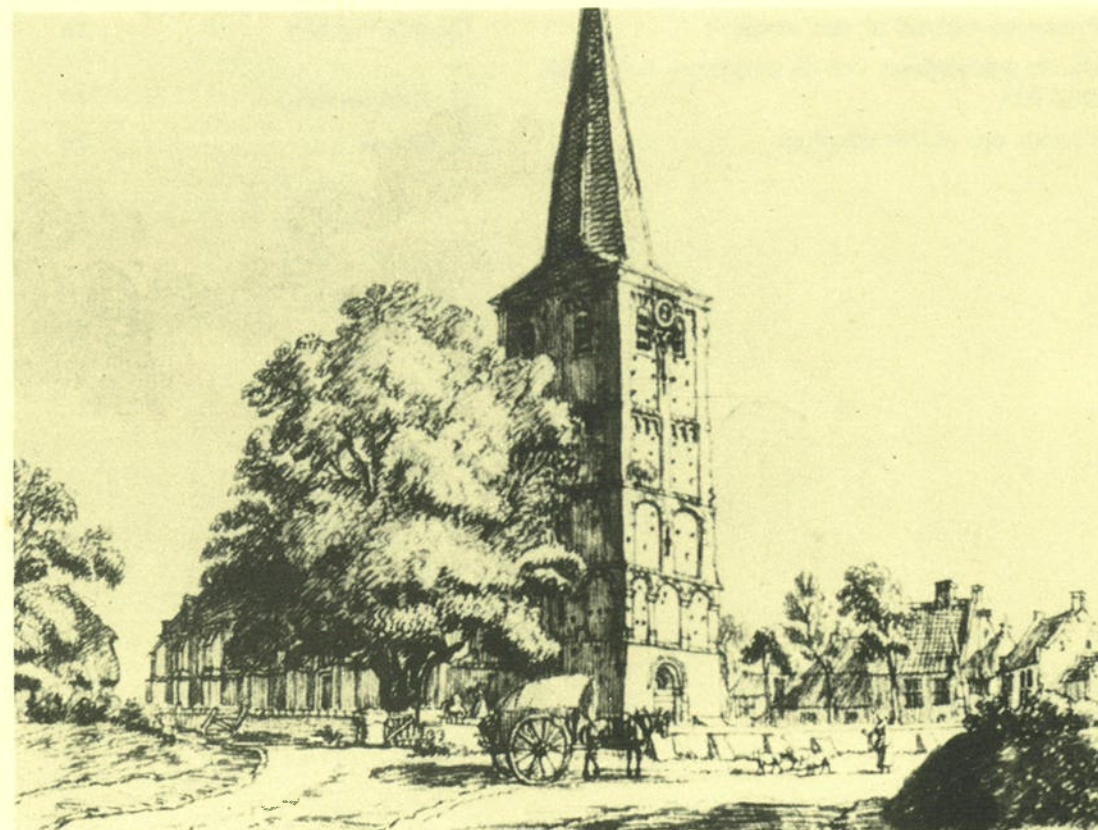

'Kroniek'

MEDEDELINGEN
OUDHEIDKUNDIGE KRING
VOORST

17e jaargang nr. 2
1994

Inhoud

		Bladzijde
Voorwoord	H.J.I. Wolke	2
Van de bestuurstafel	L. Sevenster	3
Nieuwe aanwinsten	G.H. van der Goot-van Eck	5
Geschenken voor de Oudheidkundige Kring Voorst	T. Eekhuis	5
Oude foto's spreken	L. Sevenster	7
De Spekhoek, vroeger en nu	A.J. Fransen	8
Autobusdiensten in onze regio, 1925 tot 1955	P.J. Steutel	10
Nieuws van het streekarchief	J.A. de Ruiter	11
Oude ambachten	Hermann Wolke	12
Gewone aparte dingen	L. Sevenster	15
Het fotoboek over Twello	J. Groenenberg	17
Het verhaal van de Sluinerweg	G.J. de Kippe, alias G.J. Heijenk	17
Processen-verbaal uit het verleden	Gerard Vrieling	19
Uit de geschiedenis van de dorpskerk te Twello		
Deel 22A	D. Lekkerkerker	19
Voorst, ons mooie dörpken	J. Elfrink	24

Oudheidkundige Kring Voorst

1994 17e jaargang nr. 2

Dagelijks bestuur:

- Voorzitter : Mr C.G. Bieze-van Eck, Rijksstraatweg 103,
7391 MK Twello, telefoon 05712-71546
- Secretaris : L. Sevenster, Schadewijkpad 11,
7391 TJ Twello, telefoon 05712-72037
- Penningmeester : M. Niemeijer, Schoolstraat 31,
7383 CC Voorst, telefoon 05758-1499
- Redactie-adressen: J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10,
7396 AJ Terwolde, telefoon 05717-1760
- H.J.I. Wolke, Burg. v.d. Feltzweg 39,
7391 HL Twello, telefoon 05712-74928

De contributie bedraagt f 25,-- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde postadres f 30,--. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267. Niets uit deze uitgave mag overgenomen worden zonder toestemming van de redactiecommissie.

Foto omslag:

Kerk te Voorst. Gewassen pentekening door Jan de Beijer uit "18e eeuwse gezichten van steden, dorpen en huizen" deel I door Drs. H. Romers.

Voorwoord

Geachte lezer!

Als deze Kroniek bij u in de bus glijdt is het (hopelijk) volop zomerweer. U kunt er dan buiten van genieten, of misschien besluit u wel het boekje mee te nemen naar uw vakantieplek. De ervaring leert immers dat je met meer aandacht over je eigen omgeving leest als... je er ver van weg bent.

Historie en nogstalgie komen weer ruimschoots aan bod!

Dominee Lekkerkerker is terug met zijn 'Geschiedenis van de Dorpskerk'. Hij is even onderbroken geweest door de copijstroom rondom 1100 jaar Voorst.

Die bron is ook nu nog niet opgedroogd.

Zo vindt u in deze aflevering nog een ode aan 'Voorst, ons mooie dörpken'. Het gedicht is eigenlijk gedeeltelijk achterhaald, zoals trouwens ook het poëtische verhaal over een andere plek in onze gemeente: De Sluinerweg en De Sluine. De oude weg is weg en de oude boerderij is afgebrand, maar de herinnering leeft voort.

De groei en bloei van onze Oudheidkundige Kring Voorst wijst op een groeiende belangstelling voor het verleden. Die belangstelling leidt er ook toe dat steeds meer mensen een eigen familie-stamboom willen opzetten. Het heeft handige lieden al op de gedachte gebracht om in archieven de afstamming van opvallende namen na te pluizen en die (voor veel geld!) bij bezitters van zo'n naam aan te bieden.

Wij adviseren onze leden niet op dergelijke aanbiedingen in te gaan. Het is veel leuker zelf uw genealogie uit te zoeken en daaruit een stamboom op te zetten. Men zou er een vakantie aan kunnen besteden.

Ons bestuurs- en redactielid, de heer J. Lubberts, wil u daarbij graag adviseren; zijn adres staat op pagina 1. Zijn advies is gratis!

Veel leesplezier en een goede vakantie!

Als u zelf ook eens een historisch verhaal uit onze regio aan de lezers zoudt willen vertellen, dan kan dat in de volgende editie van onze Kroniek. De copij moet wel **vóór 1 augustus 1994** binnen zijn bij een van de redactie-adressen op pagina 1.

Redactie Kroniek

Van de bestuurstafel

door L. Sevenster (secretaris)

Een aanvulling op het Jaarverslag 1993

Bij het opmaken van een jaarverslag neemt men de notulen door, leest men de rapportages van de diverse werkgroepen door en ordent men zijn eigen gedachten. Al het bijzondere noteert men, het gewone komt bijna niet aan de orde.

En daarin zit nou precies de tekortkoming in het verslag van 1993, de "werken" van mevrouw Schutte zijn niet genoemd.

Mevrouw J. Schutte-Geurtsen doet zoveel voor de O.K.V., zij regelt de adresseringen van de

Kroniek, zij is een spil bij het oude-fotoproject, ze begeleidt de wekelijkse foto in het "Voorster Nieuws" en zij typt regelmatig voor onze vereniging, speurt naar oude foto's en beantwoordt veel "historische" telefoontjes. Mevrouw Schutte is bij zoveel activiteiten betrokken, ze is (bijna) altijd overal mee bezig, dat dat in het verslag had moeten staan.

Mevrouw Schutte, lid van diverse werkommissies, is hiermee voldoende belicht in het Jaarverslag 1993, dat hoop ik tenminste.

Ons foto-archief

door L. Sevenster

De vorige puzzelfoto

Veel telefonische reacties kreeg ik op de vorige puzzel met de "inzegening van de auto". Ook kreeg ik twee briefjes met aantekeningen, die ik u hierbij gaarne aanbied.

Mevrouw Ch. Broekhof-Bloem uit Klarenbeek schrijft, dat reeds in 1930 de automobielen uit deze regio werden ingezegend door pastoor Uiterwaal van de parochie "Fabianus en Sebastianus" aan de Arnhemscheweg in Apeldoorn. De pastoor sprak de zegening uit voor alle auto's tegelijk en zegende daarna elke auto apart met wijwater. Daarna kocht men een medaille met de afbeelding van Sint Christoffel, de beschermheilige van de reizigers.

De medaille werd altijd in de auto opgehangen.

De puzzel-foto werd gemaakt in de parochie Duistervoorde.

De tweede notitie is van mevrouw J. Schutte-Geurtsen uit Twello.

Als echte Duistervoordse vermeldt zij de volgende gedetailleerde opmerkingen. Op de foto zegent pastoor Groenen in Duistervoorde de auto van mej. Linderhof, een Ford Anglia. De pastoor was hier waarschijnlijk met vakantie, want hij werkte in Frankrijk, nu is hij met emeritaat en hij woont nog in Nevers in la France. Bij de omstanders vinden we o.a. mevrouw

Borgonje (rechts achteraan met haar fiets), mej. R. Teering, de heer Jongbloet en J. Leerkes, enz.
Mevrouw Schutte wist zelfs de hand te leggen op de tekst die meneer pastoor moest uitspreken volgens het "Misboek met Vespers", gedrukt op bladzijde 2044 bij het hoofdstuk "Gebruikelijke Zegeningen".

Zegening van een wagen

*Onze hulp is in de Naam van de Heer.
Die hemel en aarde gemaakt heeft.*

De Heer zij met u. En met uw geest.

Laat ons bidden. Heer God, wees onze smeebeden genadig en zegen deze wagen met uw heilige hand; laat uw heilige Engelen deze begeleiden, opdat zij allen die er in vervoerd worden, altijd van alle gevaren mogen verlossen en vrij houden; en zoals Gij aan de Ethiopiër die, op zijn wagen gezeten, de gewijde tekst las,

door uw Leviet Philippus het geloof en de genade hebt geschonken, toon evenzo aan uw dienaren de weg ter zaligheid, opdat zij, geholpen door uw genade, immerdoor goede werken verrichten en na al hun wederwaardigheden op de weg door dit leven de eeuwige vreugden verwerven mogen. Door Christus, onze Heer. Amen.

De Priester besprenkelt de wagen met wijwater.

De nieuwe puzzelfoto

In onze collectie zit de volgende toneelfoto, echter zonder de noodzakelijke gegevens. Kunt u ons helpen met de beantwoording van de volgende vragen.

Is dit uit een toneelstuk of uit een operette, welk gezelschap verzorgde de uitvoering, in welk jaar en zo mogelijk de namen van de personen op de foto?

Uw reactie zien we met belangstelling tegemoet.

Nieuwe aanwinsten

door G.H. van der Goot-van Eck

1. Twee foto's, dorpsgezichten van Twello. Ontvangen van mevrouw Schoenmaker.
2. Jubileumconcertboekje van harmonie-orkest Amicitia Klarenbeek. Ontvangen van mevrouw Van Nieuwstraten.
3. Een serie glasplatafdrukken van Twello en de Lathmer (1920-1930). Ontvangen van de heer Van Zijl.
4. Drie ansichtkaarten van vleeswaren- en conservenfabriek G. IJsseldijk en Zn. (1920-1925). Ontvangen van de familie IJsseldijk.
5. Twee dozen met dia's uit de gemeente Voorst. Ontvangen van mevrouw IJsseldijk Terwolde/de Vecht.
6. Set gereedschappen van veeverloskundige. Ontvangen van mevrouw IJsseldijk Terwolde/de Vecht.
7. Diverse boekjes, o.a. feestgids nationaal zangconcours Wilp 1927. Fotoalbum 25-jarig jubileum in 1927 van Exelsior Twello. Ontvangen van mevrouw Alferink.
8. Aantal dagbladen uit de jaren zestig. Ontvangen van mevrouw Grandia.
9. Aanvulling op de verzamelbladen "Stichting Oude Gelderse Kerken". Ontvangen van mevrouw E. van Hall.

Geschenken voor de Oudheidkundige Kring Voorst

door T. Eekhuis (schoorsteenveger in ruste)

In de laatste Kroniek las ik, dat de O.K.V. oude of aparte dingen kan gebruiken voor haar verzameling. Ik heb, dacht ik, ook nog wel enkele bijzondere dingen voor de vereniging. Ik schenk de volgende spulletjes:

1. Drie Russische kalenderplaten van schilderijen.
2. Een hele oude, handgemaakte, katrol van ijzer en een roller van Indisch hardhout.
3. De 40 cm lange ijzeren wijzer van een klok die afkomstig is van het kasteel "Halsaf", zoals het Huys te Babberich populair wordt genoemd. De naam komt van een inbreker die betrapt werd door een fikse dienstmeid. Hij probeerde met grof geweld te vluchten, maar de "Kenau" sneed hem zonder pardon de hals af. De laatste bewoner was

Douarière Barones De Neree-Regout. Ik heb vele jaren lang met mijn zoon op dit kasteel alle schoorstenen gecontroleerd en gereinigd.

Mevrouw was een zeer integere dame, lief en zeer gezien.

De lange wijzer is heel apart, waarschijnlijk kwam de klok uit Spanje, want de onderkant van de wijzer heeft de vorm van een halve maan en de punt lijkt veel op een minaret. Uit Spanje dus, van de Moren, denk ik.

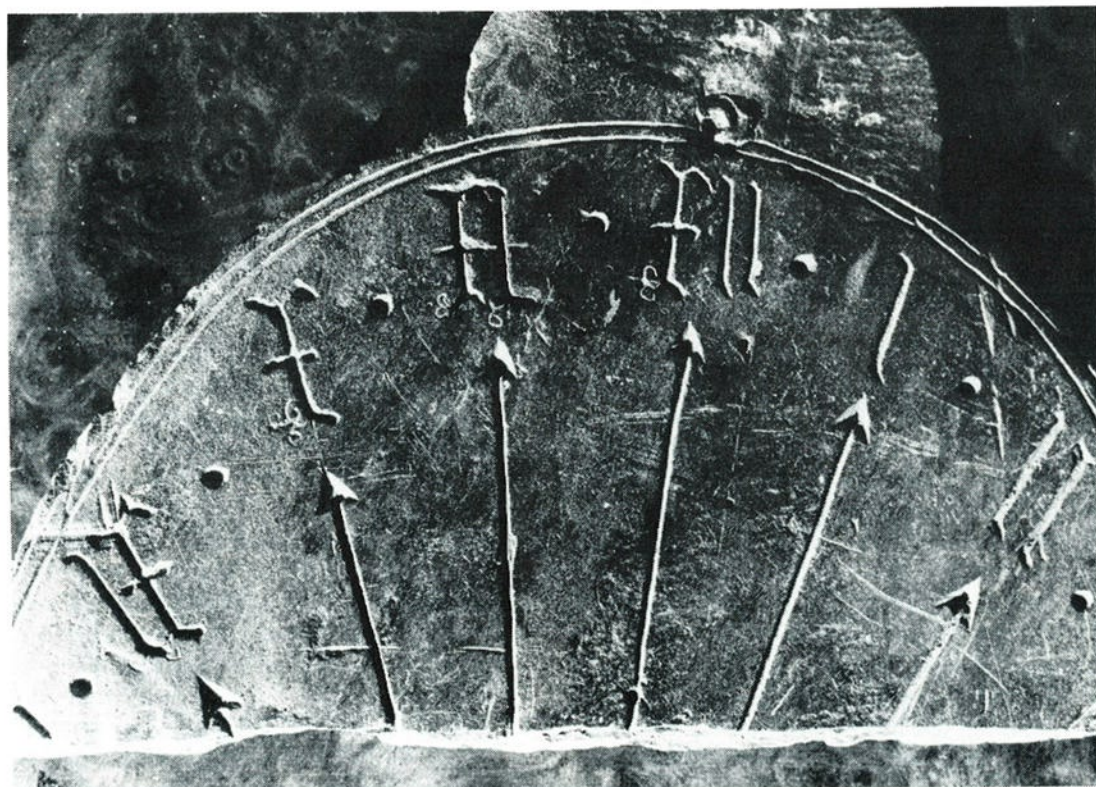
4. Dan schenk ik nog een pakje met 20 sigaretten, Caramidis 3 Co., Egyptian Cigarettes, no. 30, van de "Diepenveensche Tabak C. afd. Sig. fabr." uit Deventer. Zij zijn gemaakt in 1942, de prijs was toen 20 ct

- + opg. 4 ct. Dit dichte pakje, gestempeld aan de achterzijde met Amateursigaretten kreeg ik van een boer die nooit gerookt heeft en ze in de oorlog geruild heeft als betaling voor eten. Zo'n dicht pakje is heel zeldzaam, jullie moeten er goed op passen.
5. Als schoorsteenveger was ik in 1978 bezig op het kasteel "Verwolde" bij Laren. Na het werk keek ik rond bij de gracht die werd uitgebaggerd. Daar viel mijn oog op een stuk steen met een aparte vorm, die in de blubber lag. Ik maakte hem schoon en toen zag ik dat het een stuk van een zonnewijzerplaat was. Omdat niemand op het kasteel er belangstelling voor had, gooide ik het in de auto. Thuis maakte ik hem be-

ter schoon en toen zag ik de aparte aanduidingen voor de uren van de leistenen plaat uit MDLIII, zoals er op de achterkant staat ingeslepen, dat is dus 1553.

Van links naar rechts zijn de aanwezige cijfers op de plaat IF, F, FI, FII, I en II, en dat vind ik heel apart, want het zijn geen Romeinse cijfers. De oorspronkelijke plaat had een doorsnee van 20 cm.

Zo ziet u, een vliegende kraai, want dat is een goede schoorsteenveger die oog heeft voor aparte dingen op de zolders van oude huizen waar gewone en ook bijzondere mensen wonen, vindt altijd wat van zijn gading. Ik wens de Vereniging veel plezier met mijn aparte spulletjes.

*Het stuk leisteent uit 1553 met de inscripties voor de tijdmeting.
Foto L. Sevenster 1994.*

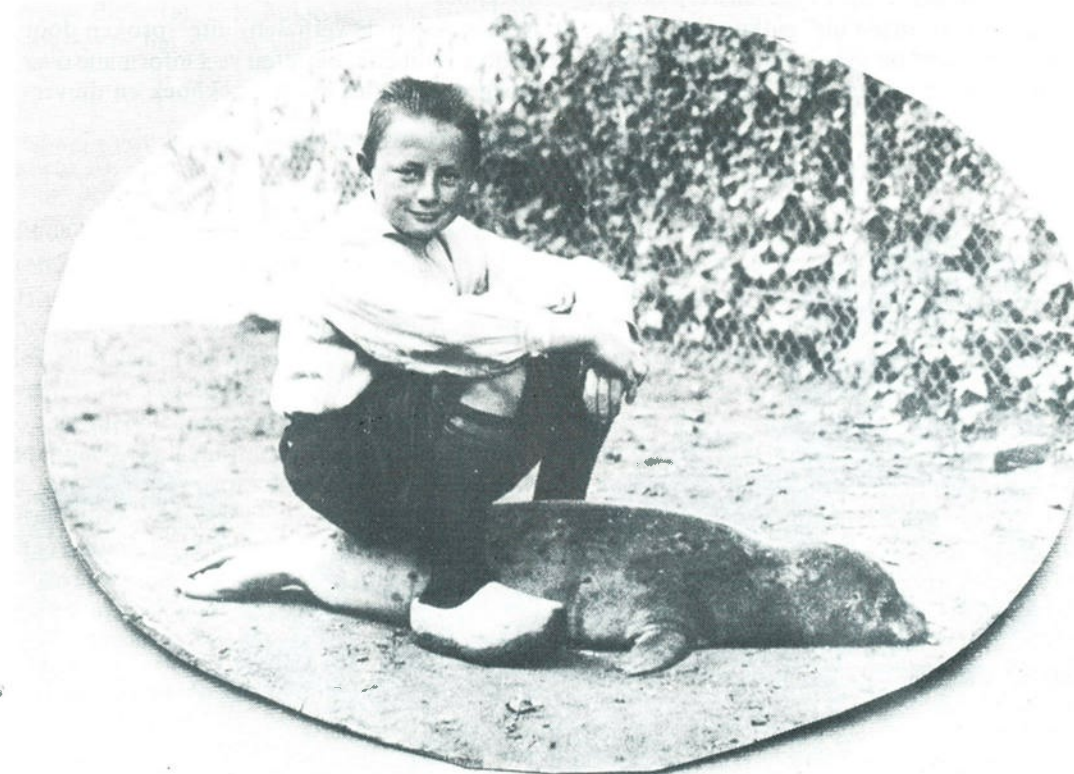
Oude foto's spreken

door L. Sevenster

Onze rubrieksfoto werd in 1927 bij de IJssel gemaakt. Op een dag zag de jachtopziener Nijkamp van het landgoed "De Matanze" in Terwolde iets bijzonders in de IJssel zwemmen. In de schemering dacht Nijkamp, dat het een visotter was en daarom schoot hij het beest. Het bleek echter om de laatste zeehond te gaan die de IJssel zo ver was opgezwommen vanuit

de Waddenzee en de Zuiderzee. Na de voltooiing van de Afsluitdijk is er geen zeehond meer in onze omgeving gesignaleerd.

Op de foto zien we zoon Hermannes Nijkamp op de dode zeehond zitten. Hij woonde met zijn ouders op de boerderij "De Dijkkamp" aan de Deventerweg 2 in Terwolde.

De Spekhoek, vroeger en nu

door A.J. Fransen

Druk bezochte lezing van Oudheidkundige Kring

Op vrijdagavond 28 januari jl. hield de Oudheidkundige Kring Voorst in café-restaurant "Dorpszicht" aan de Dorpsstraat in Terwolde een dia-lezing over het onderwerp: "De Spekhoek, vroeger en nu", verzorgd door de heren J. Lubberts en L. Sevenster, beiden bestuurslid van onze Oudheidkundige Kring. Het winterse weer op die avond en de daardoor ontstane gladde wegen kon velen toch niet

weerhouden, de tocht naar "Dorpszicht" te maken. De zaal stroomde al spoedig vol en de naar schatting zo'n bijna 200 aanwezigen konden na de opening genieten van een levendige en flitsende dia-serie over het gebied De Spekhoek.

De begeleidende verhalen, uitgesproken door de heer Lubberts, bevatten veel informatie over vroegere situaties in De Spekhoek en de ver-

Boerderij "de Wellinkhof" in 1959. Rechts een vier-roeden-hooiberg. De boerderij is inmiddels verbouwd.

Foto: Coll. O.K.V.

anderingen in de tijd daarna.

Een langdurig en uitgebreid onderzoek vooraf in De Spekhoek door genoemde heren Lubberts en Sevenster lag hieraan ten grondslag, terwijl onderweg de nodige plaatjes werden geschoten, of thuis van de oude foto's "uit de schoenendoos".

Alhoewel, ik vroeg mij al kijkend en luisterend af, of die oude foto's tegenwoordig nog wel in schoenendozen op stoffige zolders worden bewaard. Menigeen is inmiddels het belang van het goed bewaren van oude foto's gaan inzien. In het dankwoord aan het einde van de avond werd aan beide heren door de voorzitter, mevrouw Bieze-van Eck, hulde gebracht voor hun aandeel in het slagen van de avond.

Schaatsende burgemeester bezoekt De Spekhoek

In de lezing kwamen diverse aspecten naar voren die nadere aandacht verdienen.

Hoe de naam "Spekhoek" is ontstaan is niet precies bekend. Waarschijnlijk is de naam geleidelijk aan in de volksmond ontstaan, ongeveer 1850. Tegenwoordig komt De Spekhoek op de meeste topografische kaarten voor.

Het gebied, eigenlijk een buurtschap, ligt ten noorden van Twello, kadastraal en postaal valt het onder Terwolde.

Liggend op een zandrug nabij de IJssel, enkele meters hoger dan het omringende land in de omgeving, bleef De Spekhoek in vroegere tijden grotendeels gespaard voor hoogwatertoe-standen.

Toen in de 19e eeuw het moerassige Beekbergerwoud nabij Klarenbeek werd gekapt en drooggelegd, werd de waterstaatkundige toestand op de Oost-Veluwe zodanig ontregeld, dat door de versnelde waterafvoer grote gebieden nabij Nijbroek, etc. in het natte seizoen regelmatig kwamen blank te staan.

Invallende vorstperioden boden vervolgens een mooie schaatsgelegenheid.

Zo kon het volgens de overlevering gebeuren,

dat de burgemeester van Voorst uit Twello nabij De Spekhoek zijn schaatsen onderbond, om vervolgens per schaats zijn tocht naar Oene bij Epe voort te zetten.

Aan de onhoudbare waterstaatkundige toestand werd omstreeks het begin van de 20e eeuw een eind gemaakt.

Zo werd omstreeks 1914-1918 om De Spekhoek heen een afvoerkanaal richting IJssel gerealiseerd, in latere tijd verder uitgediept en van een gemaal aan de Bandijk voorzien.

Oude namen in De Spekhoek

In De Spekhoek gaat het volgens de inleiders om 34 grotendeels nog bestaande en in enkele gevallen verdwenen boerderijen en huizen. Historisch gezien zijn deze behuizingen interessant, al zijn ze in de meeste gevallen niet zo bekend.

De historicus J. Vredenberg noemt als Spekhoekse erven die al ontstaan zijn vóór het jaar 1500 o.a. Quabbenberg aan de Quabbenburgerweg en de Wellinkhof aan de Wellinkhofweg. Dit laatste erf ligt op een verhoging, een vroegere terp en bestond vermoedelijk al vóórdat in 1370 werd begonnen met de bedijking van de IJssel.

Daarnaast worden in de 17e eeuw reeds genoemd: Luttekevisch, Rozendal, Hof ten Tuyl, de Grote Ham, de Quadenkamp en de Fokkingstee. Andere bekende namen: Voethofstede en het Molengoed. Soms kan men veel te weten komen uit oude belastingpapieren, zoals het verpondingskohier uit 1648.

De oude namen vormen op zich al een bron van interessante gegevens.

De aanduiding "ham" geeft aan, dat het gaat om een verhoging in het terrein. Dit geldt ook voor bijvoorbeeld: "horst", "hul", en "belt". "Visch" in Luttekevisch heeft niets te maken met vis, maar is afgeleid van "wisch", een oud woord voor weide.

Andere namen als: "mate", "hoeve", "morgen" en "hont" zijn oppervlaktematen en heb-

ben vaak te maken met de bewerking van de grond. Veelvuldig komt men in veldnamen de aanduiding "kamp" tegen. In vroegere tijden een benaming voor een stuk land, dat individuele boeren van de zandgronden eeuwen geleden tot een akker ontgonnen en veelal was het door een wal met beplanting omgeven. Evenals elders zijn ook in De Spekhoek bepaalde boerderijnamen afgeleid van familienamen. Het land waarop de Voethofstede werd gebouwd moet ooit van de familie Voet zijn geweest.

De Quadenkamp werd genoemd naar zijn 16e eeuwse eigenaar De Quade, iemand uit Maastricht afkomstig.

Kenmerken van De Spekhoek

In de dia-lezing kwamen ook de sociaal-maatschappelijke aspecten van De Spekhoek aan de orde.

Zo heeft men in De Spekhoek nog een bloeiende buurtvereniging. Buurtverenigingen had-

den vooral een bloeiperiode vlak na de oorlog 1940-1945. Waar elders de buurtverenigingen geleidelijk aan verdwenen, bleef in De Spekhoek het gemeenschapsgevoel bestaan. Men kan het gebied het beste leren kennen of opnieuw ontdekken door bijvoorbeeld in het voorjaar of in de zomer een fietstochtje te maken langs de Wellinkhofweg en omgeving, bijvoorbeeld vanuit Twello of Terwolde, al dan niet in combinatie met het aangrenzende fraaie Bruggenbosch.

Men lette daarbij niet alleen op de fraaie tuinen, maar ook eens op details aan sommige boerderijen/woonhuizen.

Zoals bijvoorbeeld een levensboom boven de deur, een uilebord of op de fraaie Spekhoeker kleuren op de luiken: rood, omrand met geel en donkergroen. De boerderijen met deze fraai gekleurde luiken herinneren aan de zgn. Resiusperiode.

Ooit maakte De Spekhoek deel uit van het bezit van Adolf Resius en diens zoon Jan Resius, in totaal ruim 100 hectare aan bouw- en weiland.

Autobusdiensten in onze regio, 1925 tot 1955

door P.J. Steutel

Als oud-Wilpenaar ben ik natuurlijk lid van de Oudheidkundige Kring Voorst. Bij deze roep ik de hulp in bij de lezers van ons blad.

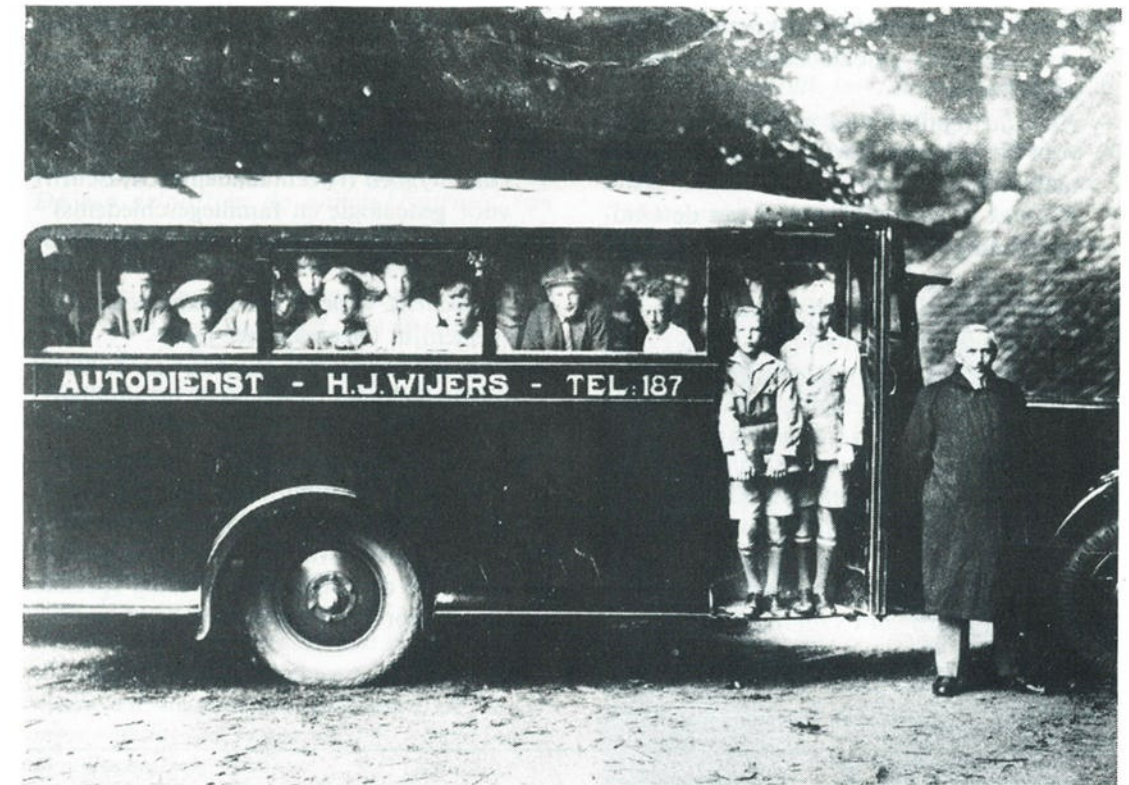
Reeds jaren ben ik bezig met een studie over het busvervoer op de Oost-Veluwe. Heel veel maatschappijen zijn reeds in kaart gebracht, brieven geschreven en gesprekken met de vroegere eigenaren gevoerd. Ik werk nauw samen met het Noordelijk Bus Museum in Winschoten, die boekjes over het busvervoer uitgeeft. Ik ben tevens lid van de tentoonstellingscommissie van "Verkeer en Vervoer op de Veluwe", die in de winter van '94/'95 zal worden

gehouden. Ik ben nog steeds verwoed op zoek naar foto's van de bussen, naar propaganda-folders voor reisjes, affiches, briefpapier van de busmaatschappijen met de rekening of een offerte, naar gesprekken met chauffeurs of monteurs uit de garages. Ook de schilders die de namen op de bussen hebben gepenseeld hebben mogelijk anderszins interessant materiaal voor mij. Natuurlijk wil ik het materiaal alleen maar lenen en kopiëren of overfotograferen.

Ik zoek kiekjes en ander materiaal van de volgende maatschappijen: ADA - de Boode - GOBO - W. en A.H. Hardon - J. Kolkman en

Co - Vera - Mulder - NOVA - Wijers - Van Dijk - Brummelkamp - Dijkstra - Hooghiemstra.

Ik verzoek de lezers beleefd contact op te nemen met Piet Steutel, Oenerweg 3a, 8181 RE Heerde, telefoon 05782 - 2268.

1930. De schoolreis van de Openbare Lagere School van Terwolde. Vaassenseweg 3-31. Coll. O.K.V.

Nieuws van het streekarchief

door J.A. de Ruiter

Allereerst moet ik een kleine correctie aanbren-gen op het vermelde in het Voorwoord van de vorige Kroniek. De rubriek "Nieuws van het streekarchief" zal geen stukje streekgeschiedenis bevatten, maar informatie geven over het reilen en zeilen van het streekarchief.

Zoals de vorige keer beloofd nu een kort overzicht van de tijdschriften die op de studiezaal ter inzage zijn.

— *Alledaagse dingen* (tijdschrift over volks-cultuur in Nederland; maandblad)

- *Gelders Erfgoed* (tweemaandelijks Gelders cultuurhistorisch tijdschrift)
- *Gens Nostra* (maandblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging)
- *Historisch Nieuwsblad* (tweemaandelijks magazine over geschiedenis en het historisch bedrijf)
- *Kerktijd* (contactblad van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis; kwartaalblad)
- *Kroniek* (mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst; verschijnt drie/vier maal per jaar)
- *Mededelingen Centraal Bureau voor Genealogie* (kwartaalblad)
- *Nederlands Archievenblad* (tijdschrift van de Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland; kwartaalblad)
- *De Nederlandsche Leeuw* (maandblad van het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde)
- *Nederlandse Historiën*, met de bijbehorende *Historische Knipselkrant* (tweemaandelijks tijdschrift voor vaderlandse streekgeschiedenis)
- *De Negentiende Eeuw* (documentatieblad van de Werkgroep 19e eeuw; kwartaalblad)
- *Nieuws van Archieven* (maandelijks bulletin van de Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland)
- *Nieuwsbulletin Felua* (mededelingenblad van de Historische Vereniging Felua; kwartaalblad)
- *Ons Bijblad* (uitgave van de Stichting Werkgroep Kadastrale Atlas Gelderland; verschijnt twee maal per jaar)
- *Ons Erfgoed* (tweemaandelijks tijdschrift voor genealogie en familiegeschiedenis)
- *Scarabee* (archeologisch magazine; maandblad)
- *Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis* (verschijnt tweemaal per jaar)
- *Veluwe Geslachten* (orgaan van de Vereniging Veluwe Geslachten; maandblad)

Zodra een jaargang compleet is wordt deze ingebonden en in de bibliotheek van het streekarchief opgenomen. De bibliotheek telt ruim duizend titels, waarvan een gedeelte is gecatalogiseerd. In de volgende aflevering speciale aandacht voor het boekenbezit.

Oude ambachten

door Hermann Wolke

Over Geldersche rookworst, rolpens en muisjes rookvleesch

Een verhaal over een strooptocht langs de slachtkrotten in den Achterhoek, onder leiding van keurmeester Jonge uit Voorst.

Uit: het Tijdschrift voor Keurmeesters anno 1922. Naverteld door Hermann Wolke.

Op onze redactietafel daalde een verhaal neer over de slachterij als huisnijverheid in onze omgeving. We hebben even geaarzeld of we het wilden plaatsen. Want de eetlust kon wel eens vergaan. Maar het is ook een deel van de

Voorster historie en daarom wagen we het er maar op. Let wel: het speelt in 1922.

Jonassers

In dat jaar maakt een redacteur van het Tijd-

schrift voor Keurmeesters een controle-tocht langs huisslachters in wat we nu de Stedendriehoek noemen.

Hier volgt een deel van zijn verslag in de spelling van die dagen...

Geldersche worst, een ware delicatessen!... Geldersche worst, de grootste bedriegerij, die er bestaat!

De een gelooft in de onkreukbaarheid van worstmakers en 'conserven'-fabrikanten, de ander houdt deze nijvere medeburgers voor volksvergiftigers in 't kwadraat!

Maar daar niets zoo goed is en zoo secuur als de ondervinding en het zien met je eigen oogen, zijn we verleden week met den fotograaf naar den Gelderschen Achterhoek getogen, 't land der slachtkrotten waar de 'jonassers' wonen. Het werkwoord 'jonassen' kent men, althans in deze beteekenis, slechts in de streken van Deventer, Apeldoorn en Zutphen. 'Jonassen', zo heet het thuisslachten voor de worstfabrieken, dat daar algemeene gewoonte is. De worstfabrieken in Gelderland, die de Geldersche rookworst, de boterhammenworst, de muisjes rookvleesch, de paté en meer van dat soort conserven de wereld inzenden slachten de dieren niet zelf. Dat deden ze nooit en doen ze nu nog niet; jaar-in jaar-uit betrokken ze hun vleesch, uitgebeend en gepeld van de Jonassers. In elk huisje, in elk stalletje wordt daar in de buurt gejonast. Misschien dat de nieuwe Vleeschkeuringswet, die dit jaar op 1 juni 1922 in werking is getreden, dat jonassen de wereld uit zal helpen.

Verlaten land

We togen er op uit, per fiets van het station Twello, langs door sneeuw, regen en modder haast onbegaanbare binnenpaadjes ver het verlaten land in.

't Waren kleine stulpjes, boerenwoninkjes, schuurtjes her en der verspreid in het, in deze voorwintertijd alle charme missende vlakke landschap.

"Allemaal Jonassers", informeerde thans onze vriendelijke geleider, keurmeester Jonge uit Voorst, "uit al die krotjes gaat het vleesch naar de worstfabrieken".

"Rundvleesch?", vroegen we met de nadruk op de eerste lettergreep.

"Op het oogenblik ja! Jonge, goedkope dieren, maar in elke geval rundvleesch, voor zover we kunnen nagaan. Al is het niet wat de slager in Holland eerste kwaliteit noemt".

"Maar vòdr 1 juni dan?"

"Ja ja... vòdr 1 juni, dat weet geen sterveling,

Keurmeester B. Wissink bezig met het keuren van een geslacht varken (1943).

behalve de jonassers zelf; toen was er geen controle''.

Wij huiverden en dachten er aan: volgens de politierapporten worden er in onze grote steden dagelijks minstens 15 honden als 'vermist' opgegeven (...)

Oude rossinant

We kwamen bij een huisje, met riet gedekt, verlaten en eenzaam. Op het erf voor de stal-deur was de sneeuw tot bruinrooden modder verkleurd. "D'r is hier vannacht geslacht'', verklaarde de keurmeester wijzend op de plas-sen bloed. Wij ploeterden door de vieze mas-sa op het erf en klopten op de deur.

Toen-ie open ging werd de fotograaf bleek on-der z'n baard en zelfs de keurmeester ging drie stappen achteruit en vroeg om een cigaret. 't Was verschrikkelijk!

In een ruimte van misschien twee vierkante me-ter stonden drie mannen temidden van bloe-derige massa's vleesch, koppen, harten en andere onderdelen; de handen rood van het bloed en hun kleeren één kledderige lappenver-zameling.

De misselijk makende stank van de darmen en de ingewanden deed ons afdeinzen. Er was maar net plaats voor de drie mannen rond de houten schragen-tafel, waarop ze met hun vieze handen bezig waren de koppen en tongen en andere kleine stukken te snijden en te kerven. En vlak achter hen, tusschen het vleesch, dat op de grond lag en aan ijzeren spijkers hing, stonden nog een paar levende koeien en... een paard, een oude rossinant. En daarboven het hooi. Hoe die drie mensen en de op den dood wachtende beesten het in die atmosfeer, bij een walmend olielampje, konden uithouden was een raadsel! Daar hingen of lagen twaalf, zeg-ge twaalf koeien, die ze die ochtend vroeg had-den geslacht. Een mand voor de darmen en den afval op de grond droop van 't bloed, waarin de klompen der drie mannen dofplenzend tel-kens de spatten deden opslaan in 't rond. De mannen moesten zich tusschen en langs de bloederige lappen vlees wringen als ze iets wil-

den pakken. De akelig tragisch kijkende koei-en staken hun koppen over de tafel, tusschen het vleesch van hun geslachte makkers door... Peinsde het paard, het oude paard, ook over zijn lot? Het stond daar letterlijk met "den dood voor oogen". Ware het vòòr 1 juni ge-weest – toen er nimmer gecontroleerd werd – we zouden geen oortje voor z'n leven gege-ven hebben.

Bezem

Op deze manier gaat de verslaggever van het Tijdschrift voor Keurmeesters – die we een ze-kere bewogenheid niet kunnen ontzeggen – nog even door. Maar we besparen u de gruwel-lijke details. Door de nieuwe Vleeskeuringswet op 1 juni 1922 wordt de situatie iets verbeterd, maar onze reporter is nog lang niet tevreden; lees maar...

De gemeente Voorst, onder welke bestuur tal van Jonassers wonen, heeft met de pas-in-werking-getreden keuringswet in de hand, den bezem genomen om heel dien rommel op te rui-men. En den energieke keurmeesters uit deze gemeente is die bezem wel toevertrouwd! Of-schoon de wet toestaat dat de bestaande parti-culiere slachterijtjes nog vijf jaar lang mogen blijven staan.

Geldersche worst-liefhebbers eet smakelijk! Het gemeentebestuur van Voorst noodzaakt de Jonassers hun inrichting op staande voet, al-thans zoo spoedig mogelijk, wat hygiënischer te maken. En, het moet gezegd, de Jonassers werken mee. Ze zijn, als men gemoedelijk met ze spreekt, toch ook wel overtuigd dat het zoo niet langer gaat. Er worden nu enige minimum eischen gesteld, die nog lang niet zullen geven wat 'n stedelijk abattoir kan geven, maar die toch eenigermate verbetering zullen brengen. De Voorster keuringsdienst noemt den toe-stand van nu bij zo goed als alle Jonassers er-gerlijk en onhoudbaar. Accoord na wat we ge-snoven en geroken hebben. Men rilt van ont-zetting.

Wat we al die vorige jaren, wellicht verleden winter nog aan Geldersche worst en Achter-hoeksche rolpens te verorberen hebben gekre-gen! Brr!...

Tot zover de nog na-rillende verslaggever. Ge-lukkig zijn de vleeskeuringswetten inmiddels zodanig, dat bovenbeschreven wantoestanden

– althans in Nederland – niet meer mogelijk zijn. Men kan zich zonder enig bezwaar tegoed doen aan Geldersche rookworst en andere vleessoorten.

Kan overiens iemand van onze lezers ons ver-tellen waar het werkwoord 'jonassen' en de naam 'jonassers' vandaan komen?

We zijn zeer benieuwd!

Gewone aparte dingen

door L. Sevenster

Aan de Grotenhuisweg in Posterenk vinden we op nr. 11 het evangelisatiegebouw "Bethel". Het werd gebouwd in 1893 op initiatief van de dames Crommelin van het kasteel "de Lath-mer" in Wilp. Het werd gebouwd als zondag-

school, er waren bijbellezingen, het was het oefen- en vergaderlokaal van kerkelijke ver-enigingen. Op 12 oktober 1925 ging het ge-bouw over in handen van een stichtingsbestuur waarvan dominee H.F.A. Foeken uit Wilp de

Het evangelisatiegebouw "Bethel" in 1921.

eerste voorzitter was. De grondslag werd door de stichting verbreed, het gebouwtje kreeg meer en meer de functie van dorpshuis, de hele Posterenkse gemeenschap gebruikt nu "Bethel" als vergaderruimte.

Het werd het basishuis voor belangrijke verenigingen, zoals de Christelijke jongensvereniging "Wees een Zegen", de Christelijke meisjesvereniging "Martha", de C.J.V., "De Oase" en de Christelijke zangvereniging "Immanuel". Het gebouw is vanwege zijn originaliteit en zijn historisch karakter geplaatst op de lijst van de te beschermen gemeentelijke monumenten.

Ik wil het gebouw Bethel graag in deze rubriek behandelen vanwege de historisch gegroeide restanten in de gevels. Vanaf enige afstand ziet men het pokdalige karakter bij een groot aantal stenen in de voor- en zijgevels, de zachte stenen zitten vol ronde gaatjes, die ontstaan zijn doordat de lieve jeugd in vroeger tijd met hun centen in de zachtste steen ging krassen en rondraaien. Het is een typisch gezicht zo'n muur met gaatjes op ongeveer dezelfde kinderooghoogte, maar toch heel gewoon in een oud gebouw dat als zondagschool werd gebruikt, want centdraaien deed je als kind wanneer je lang moest wachten.

De gaatjes in de muren van "Bethel" in 1993.

Het fotoboek over Twello

door J. Groenenberg

Zoals u in de vorige Kroniek heeft kunnen lezen is de O.K.V. in samenwerking met de Stichting Carillion Twello bezig met het samenstellen van een fotoboek "Twello zoals het was, zoals het is".

De oproep in de kranten om fotomateriaal ter beschikking te stellen heeft meer dan zestig reacties opgeleverd en een veelvoud aan foto's. Deze foto's zijn overgephotografeerd en de originelen zijn weer terug bij de eigenaren. We kunnen ook beschikken over negatieven van een aantal vakfotografen, te weten: Jan Koster, Evert van de Worp en uit Deventer Nijland en Rutgers.

Er is door het bestuur een commissie in het leven geroepen die zich gaat bezighouden met het

selecteren van de foto's. De commissie bestaat uit mevrouw J. Schutte, de familie H.H. Garritsen, de familie H. Peters en ondergetekende. Daarnaast is de heer L. Sevenster zeer nauw betrokken bij het geheel als fotograaf en adviseur. Inmiddels is er een voorselectie gemaakt van foto's waar de werkende mens op afgebeeld staat. Ook is er nog behoefte aan foto's van de middenstand zoals bakker, slager, de agent, de schoenmaker enz. bij de uitoefening van hun beroep. Ook is er nog vraag naar foto's van verenigingen. Indien u nog foto's of ansichtkaarten voor het boek beschikbaar wilt stellen dan kunt u contact opnemen met de familie Garritsen (05712 - 72004) of de heer J. Groenenberg (na 18 uur 05712 - 76037).

Het verhaal van de Sluinerweg

door G.J. de Kippe, alias G.J. Heijen

Een groot stuk bos, uitloper van de Sluiner, 't was laag met hier en daar een huis.

De enkeling die daar toen woonde voelde er zich al heel goed thuis.

Een zandweg liep al vanaf De Kar helemaal nog verder dan de Paal.

Zo langs de Tuitert en Provoost

De hele streek was laag en schraal.

Maar zie de mens sloeg aan het ontginnen terwijl de adel armer werd en grond verkocht kwamen er nieuwe mensen, nieuwe namen, die toen hun toekomst daar hebben gezocht.

En zie in '30 kwam na zeer veel overleg
De openbare nieuwe Sluinerweg.
Nu waren zij bereikbaar en te vinden,
De Tuitert en de Duffel en het Inden.
Het waren harde werkers, echt geen rijken.
Zij wilden slechts vooruit, de bossen moesten wijken.

Na de oorlog kwam de goede tijd, men krabbelde omhoog,
Zij werkten hard, terwijl de tijd nog niet zo vloog.
Maar zie de A1 kwam eraan en daarmee ook Bussloo
en de Sluinerweg die kreeg meteen de Stortplaats maar cadeau.
Toen begon weer de verandering, het verleggen van de weg,
het wonen werd al moeilijker, men vond er heg noch steg.
Maar ook daar bleef het toen niet bij, de Puinkraker kwam eraan,
en spoedig zag men al van ver, de bergen puin en silo's staan.
De vooruitgang die is niet te stuiten, al is dat wel eens sneu,
aan die oude Sluinerweg, startte men toen het milieu,
Weer kwam een nieuwe Sluinerweg, heel recht en van beton,

De boerderij van de familie Heijenk aan de Sluinerweg 17 in Wilp in 1935.

wel iets anders dan de grindweg, waarmee het eens begon.
De Sluiner en Duffel staan nu leeg, Het Inde en Provoost verdwenen
en de andere nieuwere huizen zijn nu slechts lege klompen stenen.
Een hoge dijk en slagbomen, het is nu afgesloten,
en straks zal men op al dat vuil, weer nieuwe bossen poten.
Dus zie die hele Sluiner-streek, keert tot de oude toestand weer,
maar zij die daar werkten, leefden, hen doet het wel eens zeer.

Processen-verbaal uit het verleden

door Gerard Vrieling

De 14e december 1818 is er weer wat voorgevallen in Terwolde. Die dag doet de veldwachter uit Terwolde/Nijbroek, Hendrik Sporenberg, aangifte van het volgende:

Sporenberg had de vorige dag op zijn ronde op een buitendijks gelegen stuk land tegenover het dorp Terwolde een tweetal vrouwen betrappt op diefstal van hout.

"... betrapt, Clasina Strijkers, huisvrouw van Aart Kobus de Roer, en Maria de Roer, huisvrouw van Pieter Pieters, beide wonende te Terwolde bij zich dragende eene groote bosen groen en ook dor hout, waaronder zich onder anderen bevonden enige dikke houten, waarvan de wortels nog zaten en welke daarmee zo uit de grond waren getrokken, alsmede eenige afgehouden wilgen en weert hout..."

Op de vraag van Sporenberg hoe de vrouwen aan het hout kwamen vertelden zij hem "... dat zij zelve van Deventer hadden gehaald".

Maar stelt Sporenberg: "dat het hout onbewimpelde kenmerken droeg van zodadelijk gehouwen en uit den grond getrokken te zijn, hetwelk, na zijne gedagten, ongetwijfeld op de weerden onder Terwolde, alwaar diergelijke diefstallen meermalen gepleegd worden, moest hebben plaats gehad".

Uit dit verhaal blijkt, dat de mensen het niet breed hadden om haardhout te kunnen kopen. Uit historische bronnen is het bekend dat de winter van 1818 een strenge winter is geweest. Hierdoor kan ik het mij voorstellen dat die twee vrouwen "proletarisch" hout kochten.

Uit de geschiedenis van de dorpskerk te Twello – Deel 22A

door D. Lekkerkerker

Willem Nagge getrouwd

De eerste acht jaar van zijn predikantsschap te Twello bleef Willem Nagge ongetrouwd. Waar hij toen woonde is niet duidelijk. We weten dat zijn voorganger, Van Keppel, hier niet over een pastorie beschikte. Ja dit was één van de redenen, aldus een latere notitie van Willem Nagge jr., waarom hij zijn gemeente in de steek liet en naar Deventer vertrok. Daar had

ten dat zijn voorganger, Van Keppel, hier niet over een pastorie beschikte. Ja dit was één van de redenen, aldus een latere notitie van Willem Nagge jr., waarom hij zijn gemeente in de steek liet en naar Deventer vertrok. Daar had

hij een huis. Of die van Twello haast maakten de nieuwe dominee een nieuwe of vernieuwde pastorie aan te bieden? Ik heb een vermoeden, dat de vrijgezel voorlopig elders, in Deventer, verblijf hield. Dit baseer ik op het feit, dat hij in die periode zich nog al met de gang van zaken in kerkelijk Deventer bemoeide (zie hieronder). Hoe het ook zij, in elk geval vond hij in Deventer zijn bruid: Geertruyd ten Stall.

De Ten Stalls waren een goeude familie, behorend tot de kring, waaruit veelal gemeenslieden (mannen die het stadsbestuur kozen) voortkwamen. Herman ten Stall, de vader van Geertruyd, bezat een huis in de Papenstraat en verder bezittingen buiten de stad. De familie telde geen hervormden van het eerste uur. Toen in de stad korte tijd (van januari 1579 tot maart 1580) een godsdienstvrede heerste (beide godsdiensten waren toegelaten) ging de familie niet naar de Broederenkerk, waar de hervormden samenkwamen, maar bezochten ze de roomse eredienst in de Mariakerk. In die kerk is Geertruyd gedoopt, op 2 maart 1579. Haar moeder heette Agnes Suurhuys. Wanneer de familie de overstap deed naar de reformatie weten we niet. In 1588 stierf Herman ten Stall. Hij liet twee kinderen na, een onecht kind, Griete geheten, en Geertruyd, die 28 jaar oud, de Twellose dominee huwde.

In het ondertrouwboek van Deventer lezen we, dat op 7 october anno 1609 ten stadhuize aantekenden "Wilhelm Nagge von der Elburg Pastor to Twel en Geertruydt ten Stall, selige Herman ten Stalls dochter in de Papenstraat". Hierio volgden de handtekeningen van bruidegom en bruid. Bij de plechtigheid waren aanwezig: 1. consules (burgemeesters) 2. ministri, te weten de Deventer predikanten Roothuys en Matthisius, en 3. deputati, w.s. van de Classis Overveluwe, waaronder hij ressorteerde en die hij als inspector diende. In de akte is later bijgeschreven "copul. 31 october". Dat wil zeggen, dat de kerkelijke trouw of "tesamen-

geving" drie en een halve week later plaats vond.

De kinderen uit het huwelijk

Uit het huwelijk werden in de eerste paar jaar twee kinderen geboren, een jongen en een meisje. De eerste werd (hoe kon het anders) Willem genoemd. De tweede werd naar grootmoeder Suurhuys Agnes genoemd. Allebei stierven ze vóór hun zevende jaar en werden ze in de Twellose kerk begraven. De plaats waar is ons bekend, dankzij een notitie in het oude "Kerckenboek". In een rekening over 1617 staat onder de ontvangsten: Wilhelmus Nagge voor een groeve op het uterste einde des choirs 50 gld. Het graf lag dus aan het uiteinde van het koor, onder het middelste raam.

Op die plaats kwam dan ook in 1964, bij een kerkrestauratie, de zerk tevoorschijn. Hij lag een eindje onder de grond, omgekeerd. Een herinnering aan de Franse tijd (1795 en volgende jaren), toen de overheid bij decreet beval, dat alles wat aan het oude regiem van de adel herinnerde uit de kerk verwijderd moest worden. Rouwborden werden weggehaald. Op

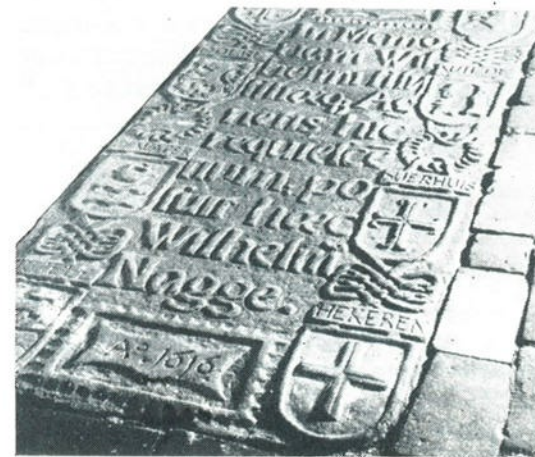

Foto uit het Kerkelijk archief N.H. Kerk.

grafzerken werden de wapens weggebeiteld of weggeschaafd. In Twello vreesde men dat ook de zerk van de familie Nagge het zou moeten ontgelden. Men liet hem toen eenvoudig verdwijnen, tot hij 170 jaar later weer boven de grond kwam, gaaf en goed geconserveerd. Men herplaatste hem.

De zerk is van rode zandsteen en is 178 cm lang en 78 cm breed. Hij draagt een Latijns opschrift: "In memoriam Wilhelmi filii filiaeque Agnetis hic requiescentium et Agnes, dochter, die hier rusten, heeft Wilhelm Nagge deze (zerk) geplaatst". Ter weerszijden zijn aan de rand de wapens van de beide families aangebracht. Links (her. rechts) Nagge (een ankerkruis) Dolre (een leeuw?) toe Water (gestileerd water) en Ruele (een hert?). Rechts (her. links) Ten Stall (springend hert) Wilde (onduidelijk) Suerhuis (ankerkruis) en Hekeren (Grieks kruis).

Aan het hoofdeinde van de zerk bevinden zich twee Hebreeuwse woorden. Ze zijn gevormd met gebruikmaking van de letters van de naam Nagge. Er staat Naggeh Nagied, wat te vertalen is als: voorganger Nagge.

Nu is er een vraag: Was de plaats van het graf aan het kooeinde de keuze van Nagge, en zo ja, bedoelde hij daar iets mee? Nu bevond zich aan het kooeinde, maar dan aan de andere kant van de muur, dus buiten de kerk, een zandstenen reliëf, voorstellend de afneming van Jezus van het kruis (zie de Kronijk deel 11 nummer 2).

Het erbij behorende onderschrift op een stenen tablet is praktisch onleesbaar. Door weer en wind zijn de letters verweerd. Enkele woorden zijn te ontcijferen, zoals "Pastor toe", "hir begraven" en "bydt voer di ziele". Het is duidelijk, dat het hier gaat om een memoriesteen ter gedachtenis aan een pastoor, die de parochie diende en na zijn dood in de kerk begraven werd. Waar? "Hier" duidt wel op het

koor, mogelijk op het kooeinde, dicht in de buurt van de steen, de plaats, die Nagge later zou kiezen voor het graf van zijn kinderen (en voor hem zelf). Was het bij hem zin voor continuïteit? Hij was op de plaats van de pastoor gekomen. Bij de reformatie werd een pastoorsplaats niet opgeheven maar van hogerhand met een ander bezet, een predikant, een pastoor-nieuwe stijl. In dit verband is opmerkelijk, dat toen Nagge jr. in 1655 het Twellose "Kerckenboek" aanlegde, hij zich op het titelblad noemde "pastoor te Twello". Ook andere predikanten gebruikten in die tijd de oude naam. Tot zo ver deze uitweiding, ten dele gebaseerd op veronderstellingen, die ik de lezer niet wil de onthouden.

Foto uit het Kerkelijk-archief N.H. Kerk.

Enige tijd na 1616 werd in de pastorie een derde kind geboren, een zoon, die uiteraard weer Willem genoemd werd. Hij zou in 1639 zijn vader als predikant opvolgen en in dienst blijven tot 1685.

Nagge als inspector van de classis

37 jaar diende Nagge de gemeente, voortbouwend op het werk van zijn voorganger Van Keppel (zie de Kronijck jaargang 14 nr. 1). Graag zouden we weten hoe uit een kleine kern van lidmaten een gemeente groeide en hoe zich het kerkelijk leven ontwikkelde. Hoeveel mensen kwamen zondags naar de kerk? Hoeveel kwamen er wel, maar gingen de kerk niet binnen maar vermaakten zich in de hof rond de kerk of in de herberg? Hoeveel bezochten heimelijk de paapse samenkomsten in Duistervoorde of in andere adellijke huizen? Hoeveel lieten hun kinderen dopen of lieten ze ongedoopt dan wel maakten ze gebruik van de dienst van Deventer priesters? Hoeveel lieten hun huwelijk wel in de kerk afkondigen, maar verzuimden de officiële trouwdienst, menende dat de afkondiging voldoende was voor een geldig huwelijk? We weten het niet. Exacte cijfers ontbreken. De doop- en trouwboeken dateren pas van 1658, de lidmatenboeken van 1725. Voor informatie zijn we aangewezen op het archief, in 't bijzonder op de notulen van de classis, die veel wetenswaardigs bieden over de kerkelijke situatie in onze dorpen. Voor Twello is de briefwisseling tussen Nagge en het Hof over allerlei kerkelijke zaken van groot belang. Er staan verrassende dingen in.

Behalve in zijn gemeente diende Nagge de kerk ook in groter verband. Zo werd hij meer dan eens tot inspector van de classis gekozen. Dit was een gewichtige functie. Op het platteland waren de gemeenten veelal nog in opbouw, onder leiding van de classis. Deze zorgde voor de preekdienst, gaf raad, legde verschillen bij en hielp zo de gemeente de moeilijke beginperio-

de door. Hierin speelde de inspector een grote rol. Bizardere aandacht schonk hij aan de predikanten in een beginnende gemeente. Die stonden wel heel erg alleen, zonder ouderlingen, zonder kerkeraad. Die zouden nog een paar eeuwen op zich laten wachten. Zo'n predikant was aangewezen op de collega's in de buurdorpen en vooral op de classis. Deze liet een beginnend predikant in de week in een kerk in een nabije stad een preek houden, waarna de preek openhartig besproken werd. Zo werd een beginneling getraind.

Verder vertegenwoordigde Nagge nogal eens zijn classis in de vergaderingen van de naburige classes. Er was in die tijd grote behoefte aan contact en overleg om zo tot een eenheid van beleid te komen. Tenslotte treffen we hem ook aan in de vergaderingen van het hoogste kerkelijk orgaan, de provinciale synode van Gelderland.

Een boekje over het beroepen van predikanten

Zo ontwikkelde Nagge zich tot een man van kennis en ervaring in kerkelijke zaken, op wiens oordeel men prijs stelde. Zo verzocht een goede vriend hem een boekje over het beroepen van predikanten te schrijven. Die vriend was jonker Reinher van Rensen, burgemeester van Nijmegen en Gedeputeerde van het Betuwse Kwartier. In beide functies had hij te maken met het beroepen van predikanten. De invloed van de overheid in kerkelijke zaken was toen zeer groot. Geen predikant kon beroepen worden zonder toestemming en goedkeuring van hogerhand. In de steden trof men dan ook altijd in de kerkeraad twee burgemeesters aan als vertegenwoordigers van de Magistraat.

De adellijke familie Van Rensen was afkomstig uit de Overijsselse Achterhoek, waar verscheidene van hen het ambt van burgemeester van Oldenzaal bekleedden. Zo ook Lubbert van Rensen, die later in Deventer een huis in de As-

senstraat bewoonde. Daar zal Nagge jonker
Reinher ontmoet hebben. Ze werden vrienden.

Veel zullen ze over kerkelijke aangelegenheden gesproken hebben en toen de jonker merkte, dat zijn vriend in deze materie goed thuis was, vroeg hij hem advies in zake het beroepen van predikanten. Dit resulteerde in een boekje, in kwarto formaat en 12 bladzijden tellend. De titel luidt: "Censure ofte Ordel Wilhelmi Nagge over de Beroepinghe der Kercken-Dienaren / aen den Hoog-achtbaren Welgeleerden Heern Reinherum van Rensen der beider Rechten Licentiaet / ende Ghedeputierde des Betuschen Quartiers in den Furstendom Gelre... Ghedruct by den Authoor selfs. Anno 1616.

In het voorwoord schrijft Nagge zijn vriend, dat meerdere vooraanstaande theologen al over deze materie geschreven hebben, hele traktaaten. Anderen hebben in preken de desbetreffende bijbelteksten uitgelegd. Dit alles zal, meent hij, de jonker niet onder de ogen gekomen zijn. Daarom wil hij aan het verzoek ook zijn oordeel over deze zaak op schrift te stellen niet voorbij gaan. Hij is er voor gaan zitten en heeft in een uur of twee het karwei geklaard, wat getuigt van grote kennis en belesenheid. Het doel van het boekje omschrijft hij aldus: "opdat ghy also in uwe Politia ue regeringhe oock toe rechte moeghen het Stueer holden over die Boodsghesellen van 't Schip der Christelicker Kercken, hier in de Zee der woester Weereld wallende opdat het eindelick velich mach gheraken in de Haven der eeuwigher ruste". Hier blijkt hoe Nagge de verhouding overheid-kerk zag. De (christelijke) overheid als stuurman en de predikanten als de bootsgezellen. De kerk leunde wel zwaar tegen de overheid. Tot haar schade, zou later blijken.

In de volgende Kroniek volgt in het kort een weergave van de inhoud van het boekje.

Bronnen en literatuur:

bij: Willem Nagge getrouwd
Kerkelijk Archief Twello: "Kerckenboeck"
van 1655.

A.C.F. Koch. The Reformation at Deventer in 1579-1580 (over familie Ten Stall).

Gerechterlijk Archief Deventer: Testament
Herman ten Stall.

Gem. Archief Deventer: Doopboek O.L. Vr.
Kerk vanaf 1579.

Gem. Archief Deventer: Ondertrouwboek
1609.

bij: De kinderen uit het huwelijk
Kerkelijk Archief Twello: "Kerckenboeck".
"Kronijck" Oudheidkundige Kring Voorst.
Jaargang 11 nr. 2.

bij: Nagge als inspector van de classis

RA Arnhem: Acta Classis Overveluwe.

RA Arnhem: Acta Provinciale Synode Gelderland.

bij: Een boekje over het beroepen van predikanten

De Nederlandsche Leeuw 1921 bl 142. Over de familie Van Rensen.

Tenslotte een woord van hartelijke dank aan de heer G.T. Hartong te Enschede, die mij waardevolle informatie verschaftte.

Voorst, ons mooie dârpken

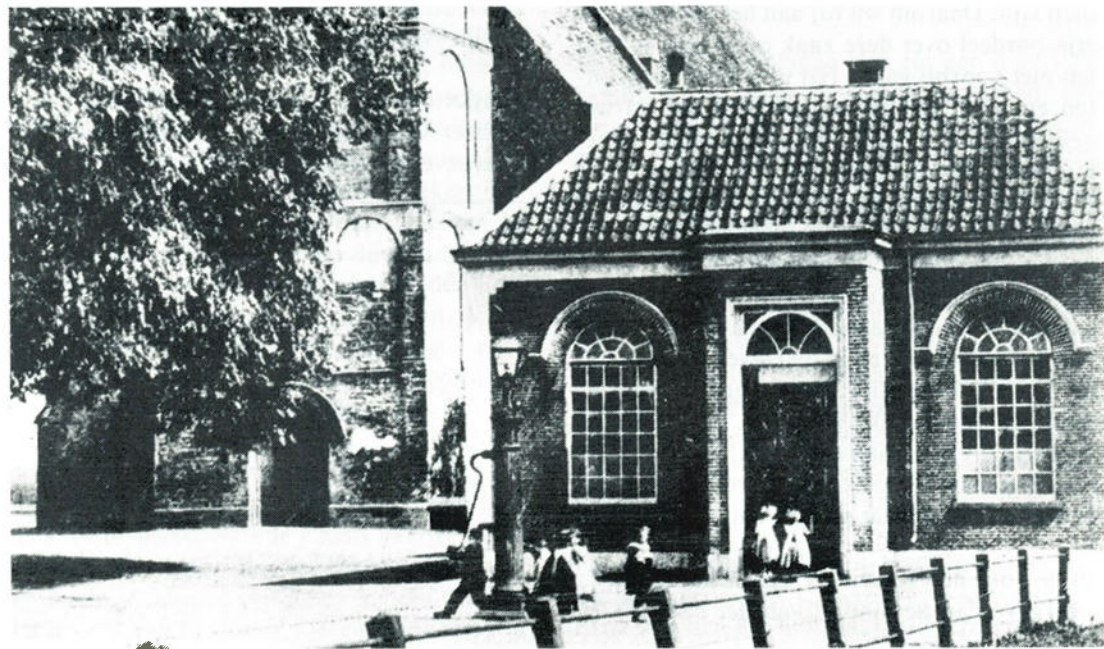
door J. Elfrink

As ik vanaf de Voorsterklei
Op ons mooie dârpken blik
Op de olde zwoare bomen
Gif dat altied weer een kik
As de mûllewieken dreijen
Voortbewoagen deur de wind
Mûllens dee d'r in ons landjen
Nog mar weinig oaver bint

Op de olde Voorster karke
Dee doar noe al eeuwen steet
En dee neerkik op ons dârpken
Zag al vûlle lief en leed
Woar in mensen bint begraven
Woar in mensen bint e'trouwd
Woar men Zondags geet ter karke
Nederig de hande vouwt

An eur voet de olde schole
Woar de jeugd is bie e'bracht
Lêzen, rêkenen en schrieven
Dan ut harde lêven wacht
Woar de ooievaars eur jongen
Groot brengt in ut hoge nest
In dat mooie Voorster dârpken
Doar veul ik mien opperbest

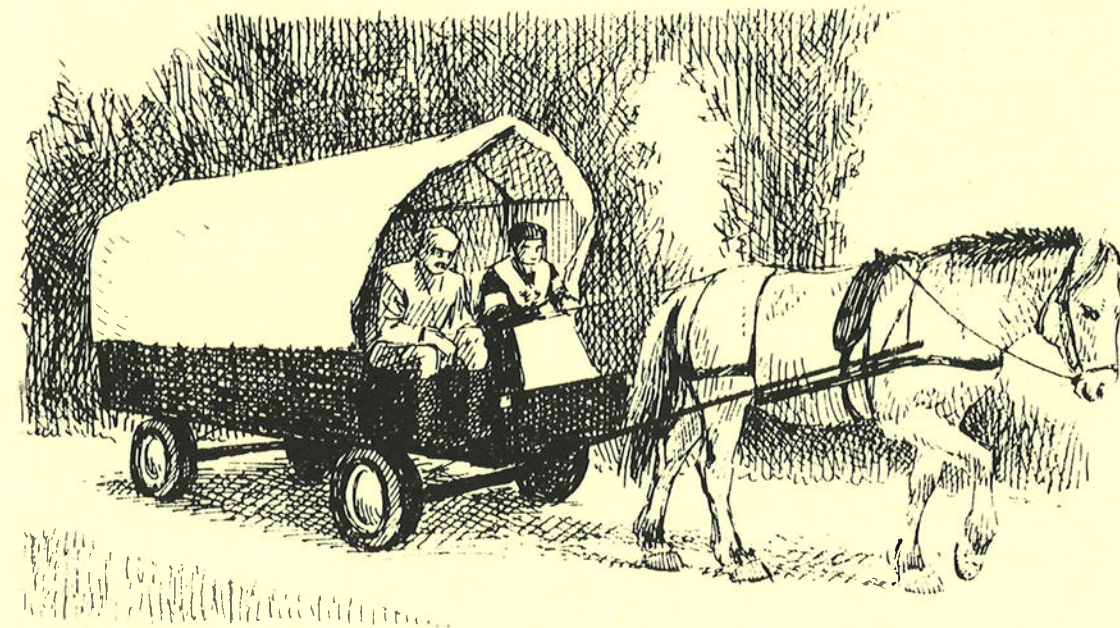
Ellefhonderd lange joaren
Hef ons dârpken noe bestoan
Spontaan bint de Voorstenaren
Samen an ut warm e'goan
Stroatversiering, lust veur 't ooge
Vlaggen wappert oaveral
Samen noe dit feest te vieren
Doarveur steet een ieder pal

Openbare lagere school te Voorst in 1896. Col. O.K.V..

Saam de scholder dr'onder zetten
Met z'n allen, groot en klein
Doarmet is noe wel bewezen
Dat een klein dorp, groot kan zijn
Want groot is ons Voorster dârpken
Ut bewies zeej noe oaveral
't Bewies dat ons Voorst nog eeuwen
Opwaarts blieven klimmen zal

An dat dârpken tussen Iessel
En de mooie Veluwrand
An dat wondermooie dârpken
Heb ik heel mien hart verpand
Voorst, ik zal oe nooit vergêten
Voorst blif altied in mien hart
Umdat wiej doar samen delen
Vreugde, leed en bitt're smart

Veel leesplezier en een goede vakantie!